

Əhməd Seyidov fenomenini

(Zaqafqaziyada və Orta Asiyada ilk pedaqoji elmlər doktoru)

Azərbaycan pedaqoji fikir tarixində ələ şəxsiyyətlər yetişmiş, onlar ən qədim türk ənənələrimizi yeni nəsllə təbliğ və təşviq etmişlər: Qəvami Əbu Əli Həsən (1018-1092), Məhəmməd Naxçıvani (XIII), Nəsirəddin Tusî (1201-1274), Mirzə Ka-zım bəy (1802-1870), Abbasqulu ağa Bakıxanov (1794-1847), Həsən-bəy Zərdabi (), Firidun bəy Köçərli (1863-1920) məhz bu nəslin nümayəndələridir. İyirminci əsrdə Əhməd Seyidov, Mehdi Mehdizadə, Mərdan Muradxanov, Nurəddin Kazımov, Fikrət Seyidov, Əliheydər Həşimov, Hüseyn Əhmədov klassik ənənələrimizin davamçıları kimi yetişmişlər. Maraqlıdır ki, adlarını sadaladığımız müasirlərimiz professor Əhməd Yusifoğlu Seyidovun yetirmələri olmuş (M.Mehdizadədən savayı), uzun illər onunla çiyin - çiyinə çalışmışlar. Ə. Seyidov (1892-1977) Zaqafqaziyada və Orta Asiyada pedaqogika üzrə ilk pedaqoji elmləri doktoru və professor, əməkdar elm xadimidir. Böyük Füzulidən üzü bizə qədər söz sənətkarlarının hücrələrdə, arxivlərdə, kitabxanalarda qorunmuş tərbiyə və təlim haqqında fikirləri, mülahizələri, həqiqətləri tədqiq edərək inciləri - dəyərləri üzə çıxarmış, xalqına qaytarmışdır. Eyni zamanda dünya səviyyəsinə çıxarmışdır.

Allahverdi Eminov

Professor Əhməd Seyidov Qazağın Aslanbəyli kəndində doğulmuşdur. Qori Müəllimlər Seminariyasında 1913-1917-ci illərdə təhsil almış, doğma kəndində qızlar üçün iki sinif açmış və dərslər demişdir.

Onun ömür yolu, yaradıcılıq taleyi Azərbaycan regionlarına səpələnmiş, maarifin inkişafının kerpiclərini hörmüş, ezmətli görülmün ucalığına fəxrle tamaşa etmişdir. Əhməd Seyidov kökünü qiymətləndirən, gördüyünə əməl edən, etrafın mənəviyyatına hörmət bəsləyən şəxsiyyət idi. Seminariyada F.B.Köçərli, A.Çernyayevski, Rəşid bəy Əfəndiyev, Q.İ. Popov, K.Z.Qaranidzeden dərslər almışdır. Seminariyada N.Nərimanov, Ü.Hacıbəyov, M.Maqqamayev, S.S.Axundov, Səməd Acalov və başqaları təhsil almış görkəmli ziyallıdır. Professor Ə.Seyidov J.J.Russo, Con Lokk, A.A.Komenski, K.D.Uşinski kimi dünyaya şöhrətli pedaqoqların irsini mənimsəmiş, sonralar onların

yaradıcılığını araşdırmışdır: Hazırlıq mərhələlərində M.Füzulinin, A.Bakıxanovun, M.F.Axundovun, S.Ə.Şirvaninin, Mirzə Cəlilin pedaqoji irsini - dünyagörüşlərini ilk dəfə tədqiqatına cəlb etdi. Bu dahi edəbi simaların şəxsiyyətlərinin dövrünü və yaradıcılıqlarını dərk etmək, özü də 30-cu illərdə böyük hadisə idi. Sovet ideologiyasını nəzərə alsaq, Əhməd Seyidovun böyüklüyü daha da dahiləşər.

Pedaqogika Tarixi Əhməd müəllimin diqqətini ne üçün bu qədər özünə çəkmişdir? Sualına cavab tapmalı oldum - düşündüm. Bunu elmin indisi və gələcəyini yaratmaq, inkişaf etdirmək üçün onun keçmişinə ehtiyatla, həssaslıqla yanaşmasında gördüm, sonralar M.Qorkide oxudum. Yəqin ki, professor cavanlığından tanışdı yazığının sözlərlə: "Qədim elmləri geniş yaymaq çox mühüm və məsuliyyətdir, çünki yalnız o, elmin böyük məqsədlərinə rəğbət yaratmağa, kütlələrdə idrakın gücünə etibar oyatmağa qadirdir".

Professor Əhməd Seyidov "Əlifba" dərslərini (H.Sanlı ilə birgə) yazmışdır. Ötən əsrin 30-40-cı illərində "A.A.Bakıxanovun pedaqoji fikirləri", "K.D.Uşinskiyin didaktik görüşləri", "S.Ə.Şirvaninin müəlliminin rolu haqqında", "XVIII-XIX əsrlərdə Azərbaycanda xalq maarifinin təşkilatçıları", "XIX əsrdə Azərbaycanda pedaqoji

Professor Əhməd Seyidov "Əlifba" dərslərini (H.Sanlı ilə birgə) yazmışdır. Ötən əsrin 30-40-cı illərində "A.A.Bakıxanovun pedaqoji fikirləri", "K.D.Uşinskiyin didaktik görüşləri", "S.Ə.Şirvaninin müəlliminin rolu haqqında", "XVIII-XIX əsrlərdə Azərbaycanda xalq maarifinin təşkilatçıları", "XIX əsrdə Azərbaycanda pedaqoji fikrin əsas nümayəndələri", "Azərbaycanda pedaqoji fikir tarixindən" əsərlərinin nəhayət, çoxcildlik "Pedaqogika tarixi" dərslərini müəllifdir...

fikrin əsas nümayəndələri", "Azərbaycanda pedaqoji fikir tarixindən" əsərlərinin nəhayət, çoxcildlik "Pedaqogika tarixi" dərslərini müəllifdir. Unutmayaq və bəzi alimlərə sadə görünməsin ki, 30-50-ci illərdə nisbətən yetişmiş pedaqoqlar nəslə vardı, amma onları ideologiyanın təhsil məsələlərinin təbliği, tədqiqi daha çox maraqlandırmışdı. Pedaqoji irsimizin dərinliyi varmaq ələ də maraqlandırmamışdı. Əhməd Seyidovun fenomenliyinin mahiyyətində bu elmi amal dayanmışdı.

Əhməd Seyidov ömrünün son illərində Firidun bəy Köçərlinin yaradıcılığının bir qolu olan pedaqoji fəaliyyətini araşdırırdı. Xatırlayıram: xəstəhal olanda tələbə dostum, professorun yetirməsi Ramin İsayevlə onu yoluxmağa getmişdik. Gəlişimizə sevindi, xeyli söhbət etdik, nə üzərində işlədiyilə maraqlandırdım. O:

- Müəllimim Firidun bəy Köçərlini tədqiq etmişəm. Əsər hazırdır. Çapını gözləyir, - dedi. - Sağlıq olsun. - Xeyli fikrə

getdi. Güman, müəllimini xatırlayırdı. Çapı üçün Allah Təaladan aman istəyirdi...

İş ələ alındı, məni "Maarif" dövlət tədris nəşriyyatına baş redaktor təyin etdilər (1984-1992). Mən professor Əhməd Seyidovun arzusunu yerinə yetirdim, "Azərbaycanda pedaqoji fikir tarixindən" monoqrafiyasını nəfis şəkildə "Ön söz"ümlə nəşr etdim, "F.B.Köçərli" elmi - tədqiqat əsərində kitabə daxil etdim. Xeyli yüngülləşdim...

Professor Əhməd Seyidovun Azərbaycan elmi - pedaqoji kadrların hazırlanmasında müstəsna xidməti olmuşdur. H.Əhmədov, N.Kazımov, Y.Talıbov, F.Seyidov, Sabir Şəfiyev, Ə.Həşimov, Əjdər Ağayev, N.Rəfibəyli, Bəxtiyar Abdullayev, Ə.Eminov, İsa Musayev, R.İsayev və başqaları onun yetirmələridir. O, bu milli mentalitetinə digər respublikalara elmi kadr hazırladığını da əlavə edərdik. Azərbaycanda pedaqoqlarından üç şəxsin, o vaxtkı aparıcı rus alimlərin, rus pedaqoji ictimaiyyətin arasında

geniş nüfuzu olmuşdur. Bunlar Əhməd Seyidov, Mehdi Mehdizadə və Hüseyn Əhmədovdur.

Bizim pedaqoji elmimizin, təhsilimizin kürsüsündə oturan alimlərimiz var ki, hələ də məhdud mövzu dairəsində həvalərini deyir, ya karyeralarının qayğısında əl - qol atır, ya da istedadsız qohumlarına, yaxınlarına himayədarlıq göstərirlər. Düşünmək istəyirlər ki, xüsusilə, dünyasını dəyişənləri, ətrafındakı seçilən yaradıcı potensialı olanı saysın ki, milli pedaqoji fikrimizi yüksəltsin, təəssüf bunu başa düşmək istəyirlər...

Yerinə düşmüşkən: Zaqafqaziyada və Orta Asiyada ilk pedaqoji elmlər namizədi və elmlər doktoru Əhməd Seyidovun ölümündən sonra yubileylərini keçirmək, 30 ildən artıq.

Pedaqoji Universitetin "Pedaqogika" kafedrasına rəhbərlik etmiş bir fədakar alim yada düşməmişdir. İşlədiyi (50 ildən artıq) kafedrada "Xatirə lövhəsi belə asılmamışdır, universitetin rektorluğu Elm və Təhsil nazirliyi qarşısında məsələ belə qaldırmamışdır. Buna yalnız təəssüflənmək olar. Məntiqlə belə çıxır ki, müstəqilliyimizdə belə, kimsəzlər heç vaxt yada düşmür. Halbuki, görkəmli alimlərimizdən, professorlar A.Abbas-zadə, Ə.Dəmirçizadə, Z.Göyüşov, A.Qurbanov, M.Mehdizadə, M.Muradxanov, Ağaməhd Abdullayev, Mircəlal Paşayev, Cəfər Xəndan və başqalarının hörmət etdiyi Əhməd Seyidov nədənsə ölümündən (1977) sonra xatırlanmamışdır. Orta səviyyəli alimlərin, pedaqoqların, təsadüfi vəzifə tutmuşların adlarını daşıyan küçələrdən, xatirə lövhələri asılmış binaların önündən keçərkən Əhməd Seyidovun xatırlayırıq: Azərbaycanda "Pedaqoji məktəb" yaratmış böyük alim, fenomenal pedaqoq, professor Əhməd Seyidov unudulmamalıdır.

Əhməd Seyidov ömrünün son illərini doğulduğu Aslanbəyli kəndində keçirdi, onu torpaq çəkirdi, uşaqlığını və yetimliyini keçirdiyi yurdu. O, kənd qəbiristanlığında dəfn olundu. Oğlu, professor Fikrət Seyidovla yanaşı. Mən bir neçə il qabaq yolumu Aslanbəyildən saldım. Hər iki müəllimim: Əhməd və Fikrət Seyidovların məzarlarını ziyarət etdim, qərənfillər qoydum: "Uyuyun, mənim əziz müəllimlərim, - deyib qəbiristanlıqdan uzaqlaşdım. Tamamilə ümidsiz bir arzusunun içində olduğumu anladım.